

אידיאולוגיה ומציאות:

פק בתולדות התנועה העברית באמריקה, 1916

מאת משה פלאי

האידיאולוגית שרווחה בשנות קיומה הראשונות של התנועה העברית, ובנסיונות ההתמודדות שלה עם המציאות האמריקנית. ההכרח בצמצום ירוש התמקדות בכמה היבטים בלבד של הנושא.

שלושה אישים תרמו לעיצוב האידיאולוגיה של התנועה החדשה בראשית דרכה. לא היתה תמימות-דעים באשר להגדרת אידיאולוגיה זו, והיא קיבלה עיצוב שונה וזכתה להגדרות שונות בראשית דרכה של ההסתדרות העברית באמריקה ולאורך 78 שנות קיומה. האידיאולוגים היו שונים זה מזה בדרך הגותם. מהם שהיו אינטלקטואלים, אשר נטו להפשטה, ומהם אנשי מעשה, שמשנתם היתה מעשית והיא כוונה מלכתחילה לשם הפעלה מיידית.

הראשון, לפי סדר כרונולוגי של פרסום דבריו, היה משה הלוי (לוינ) (1881-1935), שכעבור שנים שימש בהוראה בבית המדרש למורים ולרבנים של הסמינר התיאולוגי.

הלוי תפס את העברית כיסוד-מוסד ליהדות עצמה, שכן בלא העברית ינותק, לדעתו, הקשר עם היהדות ההיסטורית. הוא העלה את העברית לדרגה ערכית, המקבילה ללאומיות, בהיותה, כאמור, בסיס ליהדות כולה ולהמשך קיומה. מתוך קביעה זו הגיע להכרה, שמטרותיהן של התנועה העברית ושל התנועה הציונית אינן זהות במגמתן היסודית. התנועה הלאומית ראתה אמנם בעברית את אחד משלושת העיקרים ההכרחיים שלה; דהיינו: תחיית העם, תחיית הארץ ותחיית השפה. ואילו התנועה העברית ראתה בעיקרון של התרבות העברית יסוד החיוני לא רק ללאומיות, אלא ליהדות כולה (התורן, ג', ט"ו, ח' סיוון, תרע"ו, 3; י"ז, כ"ב סיוון, תרע"ו, 4).

כך הגיע הלוי לאמץ את המגמה המרחיבה את המסגרת של הפעילות העברית, נושא שעמד לדיון בין האידיאולוגים והפעילים של התנועה העברית. במרכז הוויכוח עמדה השאלה אם ההסתדרות העברית חייבת להיות תנועה אליטיסטית, המשרתת קבוצה קטנה של יחידי סגולה, סופרים ואמנים אניני-טעם, או שהיא חייבת לרדת אל העם ולהוות תנועת המונים. הלוי צפה את סכנת העם ארצות "הפושה כנגד בנשמת האומה", כדבריו, ודרש "לברוא תנועה גדולה וכבירה" כדי לקדם את פני הסכנה הזאת הנשקפת ליהדות אמריקה.

ההסתדרות העברית הוקמה בניו-יורק ביוני 1916 (תרע"ו) עם פרסום הודעה פומבית בשבועון התורן על יסודה. קדמו להקמתה שנות פעילות תרבותית וספרותית של אגודות עבריות ושל יחידים – סופרים ועורכים – בארה"ב. קודם לכן נעשו נסיונות שלא עלו יפה לאגד את האגודות השונות למסגרת ארגונית אחת, וכן היו נסיונות להקים תנועה עברית עולמית באירופה. הקרקע הוכשרה להקמת אירגון ארצי באמריקה כתוצאה מהתפתחויות מורכבות של תנאים חברתיים ותרבותיים ונסיבות פוליטיות שהתחוללו הן ביהדות אמריקה והן ביהדות העולמית. אך גם אם לא יידונו נסיבות אלה במסגרת חיבור זה, ראוי להזכיר לדוגמא את התחזקות התנועה הציונית באמריקה ואת התגבשות ההכרה, שהמרכז היהודי העולמי נמצא בתהליך מעבר מאירופה לארה"ב. אין כל ספק, שנוכחותם של מנהיגים ציוניים וסופרים באמריקה – לרגל המלחמה – תרמה לקידום התנועה העברית בראשיתה.

ההודעה על הקמת ההסתדרות העברית באמריקה כללה תמצית פרוגרמא, שבה התוותה תוכנית לשינוי מהותי באופי הפעילות העברית, מכפי שנעשתה עד כה. לא היה בכוונת היזמים להסתפק בפעולות מקומיות מוגבלות, שהצטמצמו לדיבור עברי ולנשפים, אלא לחתור למשימה נרחבת יותר, כללית יותר; כוונתם היתה להפיץ את התרבות העברית, את הלשון והספרות, ואת האידיאולוגיה העברית – מושג שטרם הובהר – בין שדרות העם הרחבות.

שתי נטיות מרכזיות נסתמנו בראשיתה של התנועה החדשה: מחד גיסא, ניסיון להגדרת זהותה של התנועה החדשה וקביעת האידיאולוגיה שלה, ומאידך גיסא, תרגום האידיאולוגיה לשפת המעשה. העתקת האידיאולוגיה לריאליה דרשה התמודדות עם המציאות האמריקנית, ופעילות ממשית ומיידית בבניית התשתית העברית, יצירת המסגרת התרבותית ומיסודה, ונסיונות לאתר את הקהל היהודי שיהווה את החברים בתנועה.

במאמר זה נעסוק בכמה מן האידיאולוגים הראשונים של התנועה העברית שמחשבתם אפיינה את דרך ההגות

פשרנית ובלתי ברורה. כמדומה, שכדי לקדם רעה אפשרית מעין זו, דחתה ההסתדרות העברית את עמדתו המוצהרת של הלוי, שצידדה בשיתוף יסודות בלתי ציוניים. ווייטמאן הדגיש את "רעיון התחיה והגאולה", ואם היה איזה ספק למה התכוון, הריהו מסביר מיניה וביה: "הרעיון הציוני". מושג זה של גאולה, שבעבר היה מושג יקודש, אומץ עתה על ידי ההסתדרות העברית, כפי שאומץ על ידי הספרות העברית החדשה והתנועה הלאומית, כמושג חילוני לכל דבר.

במאמר אחר (התורן, ג', מ"ח, י"ז שבט, תרע"ז, 3-5) מסביר ווייטמאן, כי "הרעיון העברי" כולל שני מובנים. האחד הוא מושג תיאולוגי מוסרי, והוא שם נרדף ליהדות. המובן השני הוא "מושג מפלגתי ציבורי" שנוצר בדור האחרון. ווייטמאן אינו מתיימר להגדיר את המושג הראשון, ואף אינו מצליח להשיב על השאלה "מהו הרעיון העברי" במובנו האחרון. הוא טוען, כי הרעיון העברי "לא לבש עדיין צורה קבועה ומסויימת", והוא קשור עם כמה רעיונות ציבוריים אחרים שנוצרו בעת החדשה, כגון: רעיון ההשכלה, הרעיון הציוני, ואפילו הרעיון הלאומי 'הגלות'. ווייטמאן מנסה, איפוא, להצביע על התרבות העברית כקשורה בזיקת-גומלין עם אחת התנועות החברתיות והתרבותיות שקמו ליהדות בעת החדשה, כתנועת ההשכלה והתנועה הלאומית, ואולי אף לרמוז, כי העברית אינה אלא אחת התופעות התרבותיות והחברתיות המקבילות לשתי התנועות הללו. עמדתו היא אקלקטית, ויש בה הדים לרעיון המרכז הרוחני של אחד העם, לתיאוריית המרכזים הלאומיים בגולה של שמעון דובנוב וליחס לגולה בכתביהם של יעקב קלצקין ואחרים. הגדרתו אינה ברורה, ולא זו בלבד אלא שיש בה ניגודים וסתירות: יש בה לאומיות ויגלותיות; בכפיפה אחת...

לכלל הגדרה אידיאולוגית-פילוסופית - דהיינו תשובה לשאלה: "מהו הרעיון העברי" - אינו מגיע, והוא מציע לענות על שאלה אחרת, והיא: "מה הן השקפותיו של העברי על חייו?" שינוי השאלה מדרך אותו במתן תשובה, שכאמור אינה אידיאולוגית אידיאלית, אלא היא תמונת מצב של הלוח רוח ויחס מגמתי עכשווי. וכך הוא טוען, שהייחודיות של העברי באמריקה היא "יחסו השלילי אל ההמון היהודי, אל דרכי חייו ואל צורתו הרוחנית". לפי סיכומו, רוחש העברי סלידה כלפי ההתנוונות הלאומית-התרבותית של ההמון הזה "ויירדתו המוסרית-הדתית הנוראה" (3). העברי החזוי סולד איפוא מן הטמיעה והטומאה שבמייט שעריהם שרוי ההמון. הגדרתו זו של ווייטמאן נבנית מיסוד השלילה, והיא מבוססת על דחיית מצב קיים. ההגדרה מעמתת את העברי עם המציאות היהודית האמריקנית ההמונית; אמריקה היהודית, לפי תפיסה זו, היא עמא-ריקא. נרמז בכך, כי פניית התרבות העברית אל ההמון הרחב לא תבוא במחיר פשרה על הרמה התרבותית.

ווייטמאן מבטא גם את יחסו החיובי של העברי כלפי הדת, שבה מצא ביטוי אחד של התרבות העברית. תדמית העברי מצטיירת בעיני ווייטמאן כמי שיש לו יחס של כבוד כלפי המסורת היהודית, אך עם זאת אינו חייב להשתייך לממסד הדתי. עניין קיום המצוות באופן נורמטיבי אינו עולה כלל על הפרק.

בבואו לסכם את תדמיתו הרוחנית של העברי ולהשיב על השאלה 'מהו העברי', יצא ווייטמאן בהכרזה בומבאסטית:

מתוך תפיסת המתח הקיים, כנזכר, בין התנועה הציונית והתנועה העברית, הציע הלוי להסתדרות העברית לחרוג ממסגרת החברות המתוחמתת של התנועה הציונית, ולפנות אל הקהל היהודי האמריקני הרחב, שאינו ציוני בהכרח. באופן מעשי ומיידי, הוא דרש שהתנועה העברית החדשה תפעל במסגרות שלא היו מקובלות כל כך עד אותו זמן: בתוך בית-הכנסת הקהילתי. ואכן, כעבור שנים עשתה התנועה העברית נסיונות לחדור לקהילה היהודית, אך מטרתה היתה בעיקר לזכות בכספי התרומות הקהילתיות, תוך הפצת הרעיון העברי. הבעייה היסודית היתה, שתנועה תרבותית מעין זו של ההסתדרות העברית היתה מעיקרה תנועה מצומצמת למי שתרבותו ושפתו היו עבריות. הנסיונות לאגד 'שוחרי עברית' דוברי אנגלית לא עלו יפה בדרך כלל. רק כעבור שנים, נבקע מחסום העברית באמצעות האמנות, או האמנויות, עם היווסד ועד האמנות העברית. הוועד, מייסודו של הנוער העברי, השכיל לפרוץ את מחסום השפה באמצעות התיאטרון העברי, המקהלה, התזמורת והמחול, ולמשוך קהל שוחרי-תרבות, שפתו לא היתה בהכרח עברית.

אידיאולוג חשוב יותר מהלוי היה קלמן ווייטמאן (1882-1946), ממייסדי ההסתדרות העברית, ומן החתומים על ההודעה הנזכרת. הוא כיהן כמזכיר הראשון של ההסתדרות העברית, ומשום כך, נשאו דבריו חשיבות משנה והיתה להם ארשת אותוריטית יותר וגם מעשית יותר.

בעייה יסודית מצאה את ביטויה בהגדרת עמדתו של ווייטמאן, ושל כמה מן האידיאולוגים האחרים, והיא נבעה מנטייתם לבטא שאיפת אידיאולוגיות בסיסמאות כה ערטילאיות, שנשמעו לעיתים כמליצות רמות, בסיגנון נאומי שהיה מקובל בין המנהיגים הציוניים ובקרב סופרים ועסקנים בתרבות העברית באירופה. השמעת הסיסמאות הללו חזרו והשמע בוועידות ובמאמרים הביאה ליחס של ביטול וזלזול כלפי 'הבטלנים', שחזרו ונפנו במליצות שדופות. מליצות אלו נראו כחסרות כנות ומהימנות, כתלושות מכל מעשיות, וכנטולות כל ניסיון להתמודדות עם המציאות. לעיתים נוצר גם יחס ציני כלפי המשמיעים סיסמאות מעין אלה.

אפשר להניח, כי ווייטמאן קלט את המסר של הלוי בדבר עם הארצות הפושה ביהדות אמריקה ואימץ אותו כקריאת-תיגר של התנועה החדשה, המנסה להתמודד עם המציאות האמריקנית. בניסיון להגדיר את האידיאולוגיה של ההסתדרות העברית מתוך מגמה של הרחבת גבולין, בא ווייטמאן ונפנף במה שהוא כינה "דגל התורה הישראלית במובנה היותר רחב ומקיף" (התורן, גל' כ', י"ג תמוז, תרע"ו, 11-10).

האמביוואלנטיות של המושג 'התורה הישראלית' העיד על הצורך ליצור קואליציה רחבה של חוגים עבריים מכל גוני הקשת המפלגתית - מן הימין הדתי ועד השמאל החילוני. התפיסה המרחיבה של התנועה הכירה בפוטנציאל הגלום בארגון תרבותי אשר יקיף חוגים, שלא יישבו יחדיו בשום מסגרת חברתית או פוליטית אחרת בגלל חילוקי הדעות שביניהם, אך יהיו מוכנים להתכנס יחד תחת חופת התרבות העברית.

בעצם ההרחבה היה טמון סיכון, שעלול היה ליצור מערכת ערטילאית, בלתי מוגדרת ומטושטשת, בעלת אידיאולוגיה

"העברי" – זאת היא האישיות הישראלית, שבה הורכבו ונתמזגו כל השאיפות הרוחניות של עם ישראל מיום היותו לגוי עד היום הזה" (4). למותר לומר, שתדמית זו יש בה יותר מן האוטופיה והחזון מאשר השתקפות המציאות. תפיסה כוללת זו רואה בעברית מהות הנוחה להידבק לאידיאולוגיות אחרות. כתוצאה מן הזיווג הזה, העברית "מעמיקה ומעשירה את הדעות הללו ואוצלת עליהן מרוחה ומהודה" (4). העברית מעמיקה, לדוגמה, את האמונה הדתית או את המשנה החברתית של האוחז בה. ווייטמאן מצייר את העברית כבת-לווייה לרעיון אחר, כספח למסגרת רעיונית נפרדת. בכך ניסה אמנם לצייר את דמותה החופפת כל והמשלימה של האידיאולוגיה העברית. אך עם זאת באה בכך לידי ביטוי הבעייתיות של התנועה העברית באמריקה. התנועה השתדלה להיות ולהישאר על-מפלגתית, וחייבת היתה להתמודד עם הבעיה היסודית: כיצד ניתן לאגד אישים בעלי דעות חברתיות ודתיות שונות בתוך מסגרת תרבותית אחת?

הפתרון הוא תפיסת התרבות העברית כיישות המתחברת בנקל לאידיאולוגיות אחרות, מעשירה ומשלימה אותן. כך, למשל, הרעיון העברי שואף, לדעת ווייטמאן, לציונות שלמה – "ואין ציונות שלמה אלא עברית", הוא כותב. אך דוגמה זו מעידה על עצם הבעיה שבשילוב שתי תורות, שהן אמנם עשויות להשלים זו את זו, אך מיניה וביה הן גם סותרות זו את זו במידה מסויימת. שהרי התנועה העברית לא היתה תנועת עלייה לא"י; היא הכירה בקיומה של הגלות וצידדה בחיי תרבות עברית מלאים בגולה מתוך זיקה עמוקה ליצירה העברית בארץ-ישראל. וכאילו כדי להשיב על הסתירה הזאת, יצא האידיאולוג העברי ואמר, כי "הרעיון העברי... (הוא) להשליט את היהדות בעולם ולתקן את העולם במלכות שדי". לא פחות ולא יותר! הנסיגה לעולם הביטויים המליציים פתרה את הסתירה המסתתרת בין שתי האידיאולוגיות. וכך יכול היה העסקן העברי להידרש לביטויים אלה שנלקחו מעולם המושגים היהודי, הנוגעים לתקוות הגאולה, ולהשמיע סיסמאות הנשמעות היטב...

תיקון העולם הערטילאי מתיישב היטב עם דרישתו של ווייטמאן להרחבת התנועה העברית באופן מעשי. הוא שאף ליישם את התרבות העברית כתרבות העם בכללו ולהפעיל את התנועה העברית כ"תנועה ציבורית-עממית" (שם, כ"ו, כ"ז אב, תרע"ו, 5). נטייתו האישית של ווייטמאן, בשלב זה של התפתחות האידיאולוגיה העברית, לא היתה בכיוון הקמת מרכז ספרותי עברי באמריקה. דרישה זו תבוא מראובן בריינין, שהיה נשיא ההסתדרות העברית בראשית שנות ה-20, בוועידה הראשונה של ההסתדרות העברית, כעבור כמה חודשים, ב-1917. לווייטמאן אין יומרות כאלה, ולדעתו, מטרתה הראשונה של ההסתדרות העברית להשיב את הספר העברי אל עם הספר (שם, ל', כ"ד אלול, תרע"ו, 23). אך כעבור שנה, בתרע"ח, נעשה ניסיון להקים אגודת סופרים עבריים, וניסיון זה כבר מבטא את השאיפה ליצור מרכז ספרותי באמריקה. (סוף בגיליון הבא)

אידיאולוגיה ומציאות:

פתק בתולדות התנועה העברית באמריקה, 1916

מאת משה פלאי

(המשך מן הגליון הקודם)

ש ליתן את הדעת, שווייטמאן היה בעיקרו מתנדב ועל כן ראה בחינוך העברי את עיקר פעולתה של התנועה העברית בתנאי אמריקה (שם, כ"ח, "אלול, תרע"ו, 4-5). הוא שאף ליצור בסיס עברי לאומי-ציוני ויהודי רחב למשרכת החינוך היהודי-עברי באמריקה, שאינה דומה למתכונת הקיימת בארצות אחרות, כדי לחקנות לתלמידים את ערכי היהדות על מנת שיחיו חיים יהודיים. חשוב לציין, שווייטמאן לא נקב בדגם של 'תרבות' המזרח אירופאי כדגם נכסף. בעל התכנית התווה קווי יסוד לחקמת מוסדות חינוך מתוקנים על פי הרוח האומית והעברית, ייסוד בית ספר למורים עבריים (שם, 5), ייסוד תנועת נוער עברית, וחינוך מבוגרים בנושאי התרבות והלשון. היתה זו תמיד המציאות האמריקנית שעמדה לנגד עיניו של ווייטמאן, והוא לא העלים עין מן הקושי הצפוי לתנועה העברית החדשה באמריקה. עם זאת הוא מאמץ ראייה ריאליסטית של המציאות המקומית ומודה, שחיים עבריים מלאים עשויים לחיווצר רק בארץ ישראל. אך גם אם אי אפשר לברוא חיים עבריים שלמים, "הרי חובה עליהם לברוא, לכל הפחות, סביבה עברית כלשהי" (שם). עם הגישה הריאליסטית, טוען ווייטמאן, כי יש להציב מטרות רחוקות כלשהן כדי להשיג לפחות חלק מהן (שם, 24).

האידיאולוג השלישי היה **דניאל פרסקי** (1887-1962) – אחד מפעילי התנועה העברית וותיקיה, שהשתתף בפולמוסים האידיאולוגיים במרוצת השנים. הוא לא היה אידיאולוג רוחני, אבל עצם פעילותו וכתובתו הספרותית העניקו לאישיותו ארשת אידיאולוגית ואותוריטטיבית של מי שמקיים את אשר הוא מטיף. סתיבתו של פרסקי היתה עממית, כדבר איש אל רעהו, ונטתה למליציות רמה. המטרה הסופית של התנועה העברית, לפי ניסוחו, היא "לתקן עולמנו הישראלי במלכות התרבות העברית ותכניה החיוניים" (התזון, ג', "שבת, תרע"ז, 3). ההגדרה הערטילאית הזאת, המזכירה את 'תיקון העולם' של ווייטמאן, היא אמביוואלנטית דיה באופן שתקבל על ידי כל עברי שהוא במגוון קשת הדעות הפוליטיות הרחבה, אך היא בלתי ברורה עד כדי טשטוש מטרות. עם כל ההסכמה בדבר המטרה הסופית הערטילאית הנזכרת, עדיין קיימים, לדעתו, חילוקי דעות בדבר מטרותיה המיידיות של ההסתדרות העברית. פרסקי מתנגד לאלה שצידדו בהרחבת הגבולין משום שאין כל

אפשרות לפרוש את הרשת העברית על כל החיים היהודיים באמריקה. גם הסיסמה של המלחמה בעם הארצות היא כבדה מדי, לדעתו, מכוחה של ההסתדרות העברית. התוכניות התרגיזיות לחקמת מוסדות חינוך, תיאטרון וכדומה, אף הן אינן מעשיות, לדעתו. פרסקי היה, איפוא, מאלה שדרשו לצמצם את הפעילות העברית ולהפנותה כלפי העברים עצמם. הוא דיבר מתוך נסיונו הציבורי-העסקני ומתוך מעורבותו בחיי התרבות העברית באמריקה בעבר. וגם הצעותיו המעשיות והמיידיות להסתדרות העברית נבעו מתוך כך.

שלוש הצעות מיידיות הציע פרסקי:

- א. הפצת הספרות העברית, הוצאת ספרים הכתובים בעברית קלה, ודאגה לענייני הסופרים והספרות.
  - ב. החייאת הדיבור העברי ופעולות לתחיית הלשון, כגון: הוצאת ספרי-עזר, מילונים, קיצור כללי הדקדוק וכדומה
  - ג. חינוך עברי למבוגרים, שיעורי ערב והרצאות.
- תוכנית זוטא זו היתה רחוקה מתוכניתו החובקת זרועות עולם של ווייטמאן.

מציאות מול אידיאולוגיה

כל אחד משלושת האידיאולוגים ראה בעיני רוחו דמות שונה של התנועה העברית ודיבר מהרהורי ליבו ובסגנון שהתאים להלוך רוחו שלו. הלוי חזה ציביליזציה עברית-יהודית, שהיקפה גדול מזה של התנועה הציונית. העברית חיונית, לדעתו, לקיומה של היהדות כולה. הבחינה המציאותית אכן עמדה לנגד עיניו, והוא ביקש להתמודד עם בעיותיה של יהדות אמריקה, שכבר אז החלו להתגלות, ובעיקר עם ההדרדרות באיכותה של היהדות בתופעתה האמריקנית והתגברות העם ארצות.

דרישתו לחקים תנועה גדולה וכבירה תאמה את הצעתו לפעול במסגרת בתי הכנסת הקהילתיים. אך הצד המעשי של הצעה זו לא נבחן לגופו. ההמון היהודי שהשתייך לבתי הכנסת הללו לא היה שומר עברית ולא היה נאמן התרבות העברית. ההשתייכות לבית הכנסת בלבד סיפקה את דרישותיו לזהות יהודית באותן שנים. הצד המעשי של פעילות בכל רחבי אמריקה ובכל הקהילות היהודיות לא הועלה כלל על ידי הלוי ונשאר במסגרת הילכתא למשיחא... המשאבים הכספיים והאנושיים לביצוע משימה כזאת לא עמדו לרשות התנועה העברית, או כל גוף יהודי לאומי אחר באותה תקופה.

קלמן ווייטמאן היה מתנדב ועל כן ראה בחינוך העברי את עיקר הכל. אך גם לו היתה נטייה לערטילאיות ולסיסמאות יפות שלא עמדו במבחן המציאות ומשום הפער בין עוצמת היגדן והמציאות המתנכרת, נשמעות לנו כיום כנבובות... דרישתו להרחבת היקפה של התנועה העברית וליצירת תנועה ציבורית עממית לא תאמה

את עמדתו ביחס להמון. מבחינות רבות, היה ווייטמאן אליטיסט, ותנועה עממית ממש היתה רחוקה ממנו. הוא ביקר את האידיש ואת המוני העם שנטו לשפה זו. עם זאת, הצעותיו לייסוד תנועת נוער עברית ולחינוך מבוגרים הוגשמו כעבור זמן. היה זה ווייטמאן שהטיב לבטא את תפיסת העברית כבת־ברית אפשרית לכל אידיאולוגיה יהודית אחרת, וכעמק השווה ומקום מפגש ליסודות נוגדים שלעולם לא ייפגשו במישור המפלגתי.

מבין השלושה, היה פרסקי פחות אידיאולוג־הוגה ויותר עסקן־תרבות ורגליו על קרקע המציאות של סניף עברי פעיל. גם הוא יכול היה לחזות בעיני רוחו רק את אשר התנסה בו בעבר, דהיינו: פעילות של סניף, כאגודת 'אחי־עברי', הכוללת דיבור עברי, הפצת ספרים, שיעורי ערב, ומחוייבות אישית של כל חבר וחבר. הוא צפה תנועה נרחבת שתהיה בנוייה מסניפים ואגודות כאותם שהיה רגיל להם.

שנים ראשונות אלה הצטיינו בתופעות המעידות על התלבטות, מבוכה, גישושי דרך, אך גם על תחילתה של אוריינטציה, דהיינו: על בחירת כיוון, וכן גם על הישגים.

תוך חמש או שש שנים לערך הצליחה התנועה העברית החדשה להקים בית מדרש למורים בשם "תרבות" ולהתחיל בהוצאת העיתון היומי, **הדואר**. שני מפעלים אלה העידו על המגמות לפעילות: בחינוך – הדרכת מורים, ובעיתונות – הוצאת עיתון יומי, שנועד ליצור קשר יומיומי עם הקורא העברי. אמנם בית המדרש למורים התקיים על כרעי תרגולת, אך הוא החזיק מעמד כמה שנים והעמיד מורים עבריים. ואילו היומון הופיע שמונה חודשים ואחר כך הפך לשבועון המופיע עד היום (עתה: דו־

שבועון). הוקמו סניפים להסתדרות העברית והצטרפו אגודות עבריות בערים שונות לתנועה העברית. קשה לאמוד את ההישגים במספרים, אך ניתן להצביע על גידול משמעותי במספר חברי האגודות, שהגיע בראשית 1918 לכדי 1,200, ומספר האגודות לכמה עשרות. ההסתדרות העברית התחילה בהוצאת ספרים עממיים שזכו לתפוצה גדולה. התנועה הצליחה לחדור למסגרת הציונית הממוסדת בחשתתפות פעילה בוועידות הארציות של ההסתדרות הציונית.

המרכז הארצי עבר גלגולים והתלבטויות, נסגר ונפתח חליפות באותה תקופה. המנהיגות העברית הצטיינה בעראיות ומשברים ואופיינה בחילופי מנהיגים תכופים. המרכז עבר תקופות שונות של פעילות ושל שיתוק.

הבעיות העיקריות של התנועה נבעו מהיעדר משאבים כספיים ומשאבי אנוש. כתוצאה מחוסר תקציב מתאים, אורגנו רוב הפעולות על ידי מתנדבים, או על ידי אנשים שקיבלו תשלום חלקי, ולא היו יכולים להקדיש את כל זמנם למפעל העברי. מגבלות המשאבים הכספיים הביאו את ההסתדרות העברית להיות סמוכה על שולחנה של ההסתדרות הציונית. הדבר טשטש את זהותה, שלא היתה ברורה כלל, ושתידה כיחידה עצמאית ובלתי תלויה, או כמחלקה בתוך ההסתדרות הציונית, היה שנוי במחלוקת.

לסיכום: שנים ראשונות אלה עיצבו את דמותה של ההסתדרות העברית כתנועה תרבותית אמריקנית, שגם אם לא היתה מרכזית ביהדות אמריקה, עדיין הטביעה את חותמה על תרבותה, ועדיין היא ממשיכה בפעולותיה 78 שנה לאחר היווסדה.